

Designing and Validation the Optimal Model of Financial Literacy Curriculum for Junior High School Students

Nafiseh Abaspour Isfahani, Javad Hatami, Alireza sadeqzadeh, Mohsen Imani, Adel Paighami

¹ Ph.D. Student of Curriculum Development, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

² Professor, Department of Educational Sciences, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

³ Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

⁴ Associate Professor, Department of Educational Sciences, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

⁵ Assistant Professor, Faculty of Islamic Education and Economics, Imam Sadiq University, Tehran, Iran.

Abstract

The aim of this study was to design and validate the optimal model of financial literacy curriculum for junior high school students. In order to collect data, qualitative approach was used using comparative method and research documents. The study population consisted of financial literacy documents during 2000-2020. Sampling was done purposefully and the sample size consisted of 90 documents. The basis of data analysis and coding was the theme unit. Data validity was obtained through triangulation and checking of principal researcher colleagues and accreditation through re-implementation. The findings were explained in accordance with Akker's model in the form of components of financial literacy curriculum including logic, objectives, content, learning opportunities, resources, teacher role, time, space, grouping and evaluation. In order to validate the proposed model, focal group method was used. Based on the results, the characteristics of the objectives of the financial literacy curriculum were prioritized as follows: 1) preparing adolescents for financial management, 2) achieving financial security in individual, family and social dimensions, 3) short planning Long-term and long-term financial, 4) financial foresight and responsibility, 5) financial self-efficacy and entrepreneurship, 6) creating critical attitudes toward financial issues, 7) strengthening the power of analysis and solving financial problems, and 8) Internalizing religious and moral values. Also, the development of national standards of financial literacy was proposed.

Keywords: Validation, Financial Literacy Model, Model Design, Junior High School

طراحی و اعتباربخشی الگوی بهینه برنامه درسی سواد مالی برای دانش آموزان دوره متوسطه اول

نفیسه عباسپور اصفهانی، جواد حاتمی*، علیرضا صادق زاده قمصری، محسن ایمانی، عادل پیغامی

^۱ دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

^۲ استاد گروه علوم تربیتی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

^۳ استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

^۴ دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

^۵ دانشیار دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد دانشگاه امام صادق(ع)، تهران، ایران.

چکیده

هدف پژوهش حاضر، طراحی و اعتباربخشی الگوی بهینه برنامه درسی سواد مالی برای دانش آموزان دوره متوسطه اول بود. برای گردآوری داده‌ها از رویکرد کیفی به شیوه تطبیقی و اسنادپژوهی استفاده شد. جامعه پژوهش شامل اسناد سواد مالی طی بازه زمانی ۲۰۰۰-۲۰۲۰ بود. نمونه‌گیری به شیوه هدفمند انجام شد و حجم نمونه شامل ۹۰ سند بود. مبنای تحلیل و کدگذاری داده‌ها واحد مضمون بود. روایی داده‌ها از طریق سه‌سویه‌سازی و چک کردن همکاران پژوهشگر اصلی و اعتباربخشی از طریق اجرای مجدد، حاصل شد. یافته‌ها مطابق با الگوی اکر در قالب مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی شامل منطق، اهداف، محتوا، فرصت‌های یادگیری، منابع، نقش معلم، زمان، فضا، گروه‌بندی و ارزشیابی، تبیین گردید. برای اعتباربخشی الگوی پیشنهادی از شیوه گروه کانونی استفاده شد. بر اساس نتایج حاصل، ویژگی‌های مؤلفه اهداف برنامه درسی سواد مالی بدین صورت اولویت‌بندی گردید: ۱) آماده‌سازی نوجوانان در مدیریت امور مالی؛ ۲) حصول امنیت مالی در ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی؛ ۳) برنامه‌ریزی‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت مالی؛ ۴) آینده‌نگری و مسئولیت‌پذیری مالی؛ ۵) خودکارآمدی مالی و کارآفرینی؛ ۶) ایجاد نگرش انتقادی نسبت به مسائل مالی؛ ۷) تقویت قدرت تجزیه و تحلیل و حل مسائل مالی و ۸) درونی‌سازی ارزش‌های دینی و اخلاقی. همچنین، تدوین استانداردهای ملی سواد مالی پیشنهاد شد.

واژگان کلیدی: اعتباربخشی، الگوی سواد مالی، طراحی الگو، متوسطه اول

مقدمه

در گذشته تلقی از سواد مشتمل بر توانایی خواندن و نوشتن بود؛ اما امروزه برای پاسخگویی به نیازهای متنوع بشر و رشد و تکامل وی در تمام ابعاد زندگی، صور گوناگونی از سواد به وجود آمده است. «سواد مالی»؛ مجموعه‌ای از دانش‌ها، نگرش‌ها، مهارت‌ها و رفتارهای مالی به شمار می‌رود که افراد با بهره‌برداری به هنگام از آنها می‌توانند تصمیم‌های آگاهانه و مؤثر مالی اتخاذ نموده، منابع پولی خود را به صورت بهینه مدیریت و ضمن داشتن مسئولیت‌پذیری و امنیت مالی با ارتقای رفاه فردی به توسعه اقتصادی جامعه یاری رسانند (Abaspour, 2022). سواد مالی اغلب به مثابه مهارتی برای زندگی (Life Skill)، علاجی شهودی (Intuitive remedy) و یکی از عناصر ثبات و توسعه مالی برای دستیابی به موفقیت و رقابت در سطوح ملی و بین‌المللی قلمداد می‌گردد (Stopler & Walter, 2017; Fernandes, Lynch & Netemeyer, 2014; Willis, 2011; Harnisch, 2010).

از دلایل ضرورت توجه به سواد مالی می‌توان به مواردی همچون: خارج شدن بازارهای مالی از نظارت دولت (Beal & Delpachitra, 2003)، تغییر مسئولیت از دولت و مؤسسات مالی به اشخاص در تدارک امنیت اجتماعی (GFLEC, 2017)، حل مسائل مالی و داشتن زندگی رو به ترقی، سلامت و شاد (CBF, 2004)، لذت بردن از آینده امن مالی (Toghyani & Moradi, 2015)، سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی برای آتیه (Bird, 2008)، داشتن درک دقیق‌تری از پس‌انداز (Shibia & Kieyah, 2016) و نیز افزایش تمایل افراد برای سرمایه‌گذاری در مسیرهای درست و سودمندتر (Lusardi & et al., 2007)، اشاره نمود. باوجود اهمیت بارز سواد مالی، بسیاری از افراد از نظر مالی بی‌سواد تلقی می‌گردند. از این رهگذر، در برخی پژوهش‌ها به تبعات سوء ناشی از فقدان سواد مالی اشاره شده است. مشکلات و مباحث مالی و مربوط به پول عواملی‌اند که در ۹۰ درصد از طلاق‌ها سهیمند. علاوه بر طلاق، فقدان

سواد مالی منجر به بیماری‌های روانی و تجربیات ناخوشایند می‌گردد (Yeung & Hofferth, 1998; Kinnunen & Pulkkinen; Bird, 2008). افزون بر این، عواقب و ناهنجاری‌هایی همچون؛ رفتارهای پرخاشگرانه، دزدی، اختلافات خانوادگی، اعتیاد و افزایش سن ازدواج را به همراه دارد (Salimipour, 2013). برخی پژوهش‌ها مبین این نکته‌اند که مدیریت ضعیف مالی منجر به ایجاد تأثیرات سوئی نه تنها بر اموال دانش‌آموزان، بلکه بر عملکرد علمی، رفاه ذهنی و جسمی و حتی توانایی آن‌ها برای استخدام شدن پس از فارغ‌التحصیلی می‌شود (Bodvarsson & Walker, Cude & et al., 2006). از این رو با مبنا قرار دادن این امر که اقتصاد از بنیان‌های اساسی زندگی است، برنده جایزه نوبل اقتصاد، پروفیسور آمارتیاسن، بر این باور است که یادگیری سواد مالی در دوره کودکی، نسل آینده را برای زندگی با توانایی مالی مطلوب آماده می‌سازد (Aghazadeh, 2016). همچنین، تدارک آموزش‌های مالی مناسب برای نسل نوجوان و جوان منجر به افزایش سواد مالی، دسترسی بهتر به منابع مالی و بهره‌برداری بهینه از آن می‌گردد (Kokkizil, Karakurum-Ozdemir & Uysal, 2017). بر این مبنا، در طی دو دهه اخیر بسیاری از کشورها آموزش سواد مالی را به مثابه بخشی از یک استراتژی ملی برای بهبودبخشی به قابلیت‌های مالی افراد در برنامه‌های رسمی مدارس گنجانده‌اند (Percy & Tomlinson, 2011). هدف از این اقدام تجهیز افراد به دانش و مهارت‌های لازم برای شکل‌بخشی به تصمیمات منطقی و کنترل شرایط مالی و رونق و شکوفایی اقتصادی بیشتر است (Xiao & Porto, 2016; Xu & Zia, 2012; Lusardi & Mitchell, 2008).

دغدغه‌های مرسوم خانواده‌ها و والدین درباره نوجوانان و آماده‌سازی آنان برای اتخاذ تصمیمات مالی در آینده نزدیک، منجر به گسترش ابراز علاقه نهادهای اجتماعی به توسعه آموزش مالی این نسل شده است (Johnson & Sherraden, 2007). بر این اساس، در

برنامه درسی ملی کشور یکی از حوزه‌های حائز اهمیت است که می‌توان در آموزش سواد مالی بدان تکیه نمود. این در حالی است که در نظام آموزش و پرورش رسمی ایران به سواد مالی به عنوان یکی از ضروری‌ترین سوادهای زندگی امروز، توجهی نشده است (Mehrabi, 2014) و این مهم مورد غفلت و بی‌مهری واقع گردیده است. در این راستا، بسیاری از پژوهش‌های صورت‌گرفته مبنی بر آشکارسازی حلقه مفقوده در زنجیره آموزش کشور که موضوع اقتصاد و سواد مالی در برنامه درسی است، می‌باشد (Yaghobnezhad & et al, 2011; Hanifezadeh, 2015; Moradi, 2014)؛ بنابراین طبیعی است برای رفع این خلأ آموزشی و چالش‌ها و عواقب ناشی از فقر سواد مالی در جامعه، رسالت سنگینی بر عهده نظام آموزشی - به‌ویژه دوره‌های متوسطه - قرار دارد؛ بنابراین آنچه حائز اهمیت است تکیه بر نقش برنامه‌ریزان درسی به مثابه عاملان اصلی تغییرات و اصلاحات در برنامه‌های درسی و تحقق اهداف نظام آموزشی کشور است.

با مد نظر قرار دادن سطح پایین سواد مالی دانش‌آموزان و عدم توجه محتوای آموزش رسمی بدان، این بینش حاصل می‌گردد که یکی از مسائل پیش روی دانش‌آموزان در جامعه کنونی رویارویی با چالش‌های اقتصادی و مالی است؛ از این رو نهادهای رسمی آموزش از جمله مدارس که در راستای جامعه‌پذیری دانش‌آموزان در جامعه گام برمی‌دارند، باید از طریق برنامه‌های درسی که هدفشان آماده‌سازی دانش‌آموزان برای رویارویی با تحولات و چالش‌های آتی است، وارد عمل شده و به صورت جدی به مسأله سواد مالی و آموزش آن بپردازند. یکی از رویکردهای رفع این چالش، تجدید نظر در برنامه‌های درسی، غنابخشی به فعالیت‌های مبتنی بر آموزش سواد مالی و بازنویسی کتب درسی و اختصاص مباحث مرتبط با سواد مالی است. از آنجا که برنامه درسی ملی - به مثابه یکی از زیرنظام‌های اصلی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، زمینه و فرصت لازم برای ایجاد اصلاحات در

دهه‌های اخیر به دلیل اهمیت موضوع سواد مالی، به‌ویژه در نوجوانان، پیزا در اولین سنجش بین‌المللی در مقیاس وسیع در سال ۲۰۱۲ به سنجش سواد مالی نوجوانان گروه سنی ۱۵ سال در بسیاری از کشورها مبادرت نمود (PISA, 2012). همچنین، در راستای حمایت از توسعه و گسترش سواد مالی به‌ویژه در بین نسل نوجوان و جوان ارزیابی‌های متعددی از سوی دیگر سازمان‌های بین‌المللی صورت گرفته است (JUMPSTART, 2007)؛ نتایج حاکی از پایین بودن سطح سواد مالی در این گروه است؛ از این رو، پیزا (PISA, 2012) دو دلیل اصلی برای ارائه آموزش مالی در مدرسه برشمرد: اهمیت دوره نوجوانی و کارایی تدارک آموزش مالی در مدارس (PISA, 2012)؛ بنابراین از آنجایی که نوجوانان یکی از مستعدترین اقشار جامعه برای پذیرش موضوعات و حوزه‌های نوین یادگیری‌اند؛ آموزش سواد مالی نه تنها موجبات توانمندسازی آنان برای مقابله با چالش‌های زندگی پیش رو را فراهم می‌سازد، بلکه نسلی آماده‌تر برای رویارویی با بحران‌های اقتصادی و اجتماعی هزاره جدید تربیت می‌نماید.

در ایران نیز گزارش سازمان توسعه و همکاری اقتصادی گواه بر پایین بودن سطح سواد مالی و آگاهی‌های مالی دانش‌آموزان ایرانی (حدود ۲۰٪) است (OECD, ۲۰۱۴). همچنین، پژوهش سلیمی‌پور (Salimipour, 2012) حکایت از پایین بودن سطح سواد مالی نوجوانان و جوانان ایرانی و ناکارآمدی نظام آموزشی در دستیابی به اهداف اقتصادی دارد. این چالش هنگامی اهمیت مضاعف پیدا می‌کند که درمی‌یابیم، سن بیش از نیمی از جمعیت ۸۰ میلیونی ایران کمتر از ۳۰ سال است (Mahzon, 2019) و این جمعیت عظیم قرار است بدون آمادگی‌های مرتبط با بحران‌های مالی و اقتصادی پای در صحنه‌های گوناگون زندگی بگذارند؛ پس باید خاطر نشان ساخت که تحقق اهداف بلندمدت اقتصادی نیازمند راهبردهایی است که یکی از این راهبردها اتکا بر نظام تعلیم و تربیت کشور به طور اعم و برنامه درسی به طور اخص است. در نتیجه

بررسی عوامل مؤثر بر آن در میان دانش‌آموزان دوره متوسطه اول شهرستان شهرضا (اصفهان) پرداختند. نتایج پژوهش مبین ناچیز بودن سطح سواد مالی در بین دانش‌آموزان این دوره است.

در عرصه بین‌الملل، اوه و لی (Oh & Li, 2020) به بررسی تطبیقی برنامه درسی سواد مالی چین و آمریکا پرداختند. آنان دریافتند که وجوه تشابه برنامه درسی سواد مالی این دو کشور بیشتر از وجوه تفاوت آنهاست. برای مثال سواد مالی در هر دو کشور به صورت یک واحد درسی انتخابی ارائه می‌گردد. نورینی، صبری و افیدا (Nuraini, Sabri & Afida, 2019) به بررسی رابطه میان نگرش نسبت به پول، سواد مالی و مدیریت بدهی در ارتباط با رفاه مالی کارگران جوان پرداختند. نتایج پژوهش مبنی بر رابطه مثبت میان سواد مالی، مدیریت بدهی و نگرش به پول با رفاه مالی کارگران جوان است. جواهرپور (Javaherpour, 2017)، به مطالعه تطبیقی برنامه درسی سواد مالی ایالت‌های کبک و انتاریو در کانادا پرداخت. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که در کبک سواد مالی با علوم اجتماعی و در انتاریو با علوم اجتماعی و انسانی، ریاضیات و هنر تلفیق شده است. همزمان، دوه و استانا (Dube & Asthana, 2017)، در پی مقایسه سواد مالی ایالت اوتارپرادش با ایالت‌های مرکزی هند دریافتند که سطح سواد مالی در هند پایین است و سیاست‌های جدی باید در این زمینه اتخاذ گردد. نتایج پژوهش استاپلر و والتر (Stolper & Walter, 2017) طی مقاله‌ای با عنوان «سواد مالی، توصیه مالی، رفتار مالی» بر خانوارهای آلمانی بر مبنای یک پیمایش گسترده، نشان داد که آموزش مالی به عنوان ابزاری برای بهبود بخشیدن به سواد و رفتار مالی تأثیر نسبتاً مایوس‌کننده‌ای بر خانوارهای آلمانی داشته و بهره‌گیری از توصیه‌های حرفه‌ای هنگامی که کارشناسان مداخله می‌کنند، می‌تواند جایگزین مناسبی برای سواد مالی محسوب گردد.

طی یک جمع‌بندی اجمالی می‌توان چند نکته استنباط نمود: نخست اینکه مفهوم سواد مالی و آموزش

مفاهیم و محتوای آموزش را فراهم می‌آورد؛ بنابراین طراحی و اعتباربخشی الگوی بهینه برنامه درسی سواد مالی برای دانش‌آموزان دوره متوسطه اول، می‌تواند گامی اساسی و اولیه در این حوزه محسوب گردد.

در ایران پژوهش‌های متعددی در حوزه سواد مالی انجام شده که تنها بخش اندکی از آنها به طراحی الگوی سواد مالی ویژه دوره‌های مختلف تحصیلی پرداخته است. فولادوند (Foladvand, 2020) در پژوهشی با عنوان «طراحی و اعتباریابی محتوای آموزشی سواد مالی برای دانش‌آموزان دوره دوم ابتدایی، به طراحی الگوی آموزش سواد مالی برای دانش‌آموزان دوره دوم ابتدایی اقدام نمود؛ بنابراین وی پیشنهاد داد برای تهیه محتوا باید از مباحث، درآمد و حرفه‌ها، مدیریت پول، مدیریت اعتبار و بدهی و مدیریت ریسک، استفاده شود. جعفری (Jafari, 2019) به شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های سواد مالی در دوره پیش‌دبستانی پرداخت. نتایج پژوهش وی نشان داد سواد مالی دارای ۴ مؤلفه اصلی (درآمد و حرفه‌ها، مدیریت پول، مدیریت اعتبار و بدهی و مدیریت ریسک) و نیز ۱۵ زیرمؤلفه است. سیدی و احمدی (Seyedi & Ahmadi, 2019)، در مقاله خود به تبیین عناصر ده‌گانه برنامه درسی تربیت اقتصادی پرداخته؛ که مطابق با یافته‌های پژوهش، اهداف تربیت اقتصادی در دوره ابتدایی شامل آشنایی با مفاهیم پایه و ارزش‌های اخلاقی و در دوره متوسطه پرورش مهارت‌هاست.

قندهاری، مهرمحمدی، طلایی و فرجی (Ghandehari, Mehrmohamadi, Talaei & Faraji, 2018)، به مطالعه تطبیقی برنامه درسی تربیت اقتصادی در دوره ابتدایی استرالیا، چین و اسکاتلند و ارائه دلالت‌هایی برای تربیت اقتصادی ایران پرداختند. نتایج پژوهش حاکی از اشتراک کشورهای منتخب در اهداف تربیت اقتصادی در حیطه دانش و مهارت است. همزمان روشندل، امیری و طغیانی (Roshandel, Amiri & Toghyani, 2018)، طی پژوهشی به معرفی جایگاه سواد مالی در نظام نوین آموزشی دنیا و سنجش و

اول برای گردآوری داده‌ها در طراحی الگوی بهینه برنامه درسی سواد مالی از روش پژوهش تطبیقی و تحلیل اسنادی استفاده شد. در پژوهش حاضر برای تحلیل داده‌های حاصل از بررسی تطبیقی از شیوه توافق و تفاوت جان استوارت میل (John Stuart Mill) و برای ارائه یافته‌ها از رویکرد چهارمرحله‌ای بردی (Bredy, 1964) بهره گرفته شد. جامعه پژوهش در مرحله اول، شامل اسناد منتشر شده داخلی و خارجی در حوزه سواد مالی طی دو دهه اخیر (۲۰۰۰-۲۰۲۰) است. نمونه‌گیری به شیوه هدفمند و ملاک‌محور از طریق جستجوی کلیدواژه‌های سواد مالی (Financial Literacy)، تربیت اقتصادی (Economic Education) و مالی شخصی (Personal Finance) در پایگاه‌های داده Google Scholar, Science Direct, Elsevier, Springer, Sage, Eric, SID, Noormags و Magiran انجام شد. فرآیند گردآوری داده‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت و منجر به شناسایی ۹۰ سند (مشمول بر مقاله‌های علمی پژوهشی، پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکترا، کتب و گزارش‌های سازمانی در داخل و خارج از کشور) گردید. در این بخش ابزار گردآوری داده‌ها چک لیست بود که با بهره‌گیری از شیوه تحلیل مضمون داده‌های حاصل شامل محتوای کتاب‌ها و گزارش‌های سازمانی و یافته‌های مقاله‌ها و پایان‌نامه‌ها، توسط پژوهشگر کدگذاری شد و مقوله‌بندی‌های خاصی در سه طبقه (کدهای اولیه، کدهای ثانویه و کدهای اصلی) خلق گردید. سپس از این مقوله‌بندی‌ها برای جهت‌دهی به پرسش‌های پژوهش، طراحی الگوی اولیه و گردآوری داده‌های مرحله بعدی استفاده شد. روایی داده‌ها از طریق سه‌سویه‌سازی و چک کردن همکاران پژوهشگر اصلی حاصل گردید. برای حصول اطمینان از پایایی ابزار، از روش اجرای مجدد استفاده شد. در گام بعدی برای اعتباربخشی الگوی پیشنهادی به شیوه گروه کانونی پرداخته شد. جامعه پژوهشی در مرحله دوم شامل متخصصان حوزه مطالعات برنامه درسی،

آن جزو حوزه‌های پژوهشی جدیدی‌اند که هنوز ادبیات مترکم و غنی از آن به‌ویژه در ایران شکل نگرفته است و پراکندگی موضوعی که در پژوهش‌ها مشاهده می‌شود، نشانگر کوشش‌های اولیه پژوهشگران برای ایجاد مفاهیم و نظریه‌های اولیه برای آموزش سواد مالی است. افزون بر این، بدیهی است توجه به تجارب موفقیت‌آمیز و یا منجر به شکست دیگر کشورها ضمن عنایت به نیازها و واقعیت‌های فرهنگ ایرانی اسلامی کشور در وضعیت فعلی و دنیای پیش رو، شرط لازم در بهره‌مندی از ادبیات غنی و مترکم این کشورهاست. از یک سو، تجهیز فرزندان و آینده‌سازان ایران اسلامی به قابلیت‌ها و توانمندی‌های مواجهه صحیح با فرصت‌ها و تهدیدهای مالی امری ضروری است و از سوی دیگر، عدم دقت در توجه به ابعاد بومی و ارزشی، ساختارها و ترتیبات نهادی عرصه مالی کشور و یا گرته‌برداری‌های ناقص بخشی از دانش سواد مالی کشورهای پیشرو که مناسب احوال و مقتضیات انسانی، ساختاری و ارزشی همان جوامع است، می‌تواند آسیب‌ها و چالش‌هایی را برای نظام آموزشی کشور در بر داشته باشد. بر این اساس، پژوهشگران حاضر قادر به یافتن پژوهشی که هدف آن طراحی الگوی سواد مالی ویژه دوره متوسطه اول بر مبنای شرایط بومی و فرهنگی کشور باشد، نشدند؛ بنابراین پژوهش حاضر می‌تواند در رده نخستین پژوهش‌هایی باشد که به این امر پرداخته است؛ از این رو، دو پرسش اصلی که پژوهش حاضر را هدایت می‌کنند عبارتند از:

۱. مؤلفه‌های الگوی بهینه برنامه درسی سواد مالی برای دانش‌آموزان دوره متوسطه اول از چه ویژگی‌هایی برخوردار است؟
۲. اعتبار الگوی بهینه برنامه درسی سواد مالی برای دانش‌آموزان دوره متوسطه اول از منظر ذی‌نفعان و صاحب‌نظران چگونه است؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر بر اساس هدف، کاربردی و از جنبه رویکرد از نوع مطالعات کیفی به شمار می‌رود. در مرحله

عناصر برنامه درسی اگر، کامل‌ترین و کاربردی‌ترین برداشت از عناصر برنامه درسی است که می‌توان به مثابه الگوی زیربنایی در طراحی و برنامه‌ریزی درسی مورد استفاده قرار داد. ابتدا برای شناسایی مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی به مطالعه تطبیقی و بررسی پیشینه پژوهش طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ پرداخته شد و ادبیات پژوهش به شیوه تحلیل اسنادی مورد بررسی قرار گرفت. مبنای کدگذاری در این پژوهش واحد مضمون است که مفاهیم پس از تحلیل دقیق متن، از طریق کدگذاری پژوهشگران به طور مستقیم از ادبیات پژوهشی به صورت کدهای اولیه یا زنده (Invivo) و با توجه به کاربرد مشترک آنها به دست آمدند و بدین ترتیب مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی تعیین گردید. پس از تحلیل نظام‌مند و کدگذاری، ویژگی‌های مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی، مطابق با الگوی عناصر دهگانه اگر شامل منطق، اهداف، محتوا، فرصت‌های یاددهی-یادگیری، مواد و منابع یادگیری، نقش معلم، زمان، فضا، گروه‌بندی و ارزشیابی و در جدول شماره ۱ تبیین شد.

صاحب‌نظران حوزه اقتصاد و مالی، متخصصان حوزه کارآفرینی و بانکی، افراد حوزوی، معلمان باتجربه و متخصصان امور بین‌الملل است که از طریق نمونه‌گیری هدفمند و ملاک‌محور منجر به گزینش ۱۵ نفر گردید. سپس با بهره‌گیری از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته گردآوری نظرات انجام پذیرفت و فرآیند مصاحبه تا مرحله اشباع نظری ادامه یافت. پس از انجام مصاحبه، داده‌های ضبط شده به متن برگرداند شد و یادداشت‌ها بر اساس ویژگی‌های هریک از مؤلفه‌های الگو تحلیل و اولویت‌بندی گردید. در این مرحله برای تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه، از روش تحلیل مضمون بهره گرفته شد. سرانجام در مرحله پایانی پس از جمع‌نظرات خبرگان، به رفع کاستی‌ها و انجام اصلاحات الگوی اولیه بر اساس نظرات متخصصان پرداخته و مؤلفه‌های الگو مورد بازنگری واقع شد.

یافته‌های پژوهش

در بخش اول مطابق با پرسش اول، مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی برای دانش‌آموزان دوره متوسطه اول مطابق با الگوی اگر (Akker, 2003) ارائه گردید. الگوی

جدول ۱. مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی در دوره متوسطه اول مستخرج از اسناد

کدهای ثانویه	کدهای اولیه (ویژگی‌های مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی)	کد اصلی
۱. منطق	سواد مالی شهروندان از مهم‌ترین عوامل توسعه جوامع به شمار می‌رود؛ تلفیق سواد مالی با موضوعات غیراقتصادی منجر به درک بهتر مفاهیم اقتصادی می‌گردد؛ تلفیق مفاهیم مالی با محتوای مطالعات اجتماعی، منجر به تسریع در تحقق اهداف مطالعات اجتماعی می‌گردد؛ تلفیق مفاهیم مالی با آموزش ریاضیات موجب یادگیری از طریق تجارب واقعی می‌شود؛ تلفیق مفاهیم مالی با موضوعات دیگر موجب رشد تفکر انتقادی و تحلیلی می‌شود؛ تلفیق مفاهیم مالی با مهارت‌های خواندن و نوشتن به یادگیری معنادار کمک می‌کند و موجب صرفه‌جویی در وقت و منابع آموزشی می‌شود؛ تلفیق سواد مالی با موضوع هنر منجر به یادگیری عمیق و انتقال مفاهیم به دنیای واقعی می‌گردد (Althausser & Harter, 2016; Cronin, 2015; Haskell & Jenkins, 2003; Jappelli, 2010; Nazeer, 2006; Niederjohn & Schug, 2008; Smirnova, 2016).	برنامه درسی سواد مالی
۲. اهداف	ارتقای سطح دانش، آگاهی و فهم سواد مالی؛ بهبود نگرش و تغییر و توسعه رفتارها و مهارت‌های مالی؛ بهبود امنیت مالی؛ تطبیق علائق با نیازمندی‌های آموزشی و مهارتی؛ انتخاب آگاهانه و تصمیم‌گیری‌های مؤثر مالی؛ توانایی به کارگیری دانش، مهارت‌ها و ارزش‌ها در حوزه‌های مالی و مصرف؛ موفقیت در زندگی پس از تحصیل؛ ارزش‌های اخلاقی؛ آشنایی با موضوعات مالی رایج؛ کسب مهارت‌های لازم برای مدیریت	

کد اصلی	کدهای ثانویه	کدهای اولیه (ویژگی‌های مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی)
۳. محتوا		<p>مسئولانه پول؛ آگاهی از فرصت‌ها و خطرپذیری‌های مالی؛ آینده‌نگری مالی؛ مدیریت بهینه پول و راهبردهای پس‌انداز؛ تقویت شمولیت مالی از طریق تشویق به پس‌انداز و دسترسی به محصولات رسمی مالی (Messy & Monticone, 2012; Nezhadmahdi, 2008; OECD, 2019; Aperia et al., 2016; Atkinson & Messy, 2012; ASIC, 2011; Ayers, 2015; Ghandehari, 2018;)</p> <p>محتوا شامل: نیازها و تقاضاها؛ بودجه‌بندی؛ نظام مالی و محصولات اصلی مالی؛ ذخیره تولیدات؛ اعتبار؛ اصول اخلاقی؛ حقوق و مسئولیت‌های مصرف‌کنندگان؛ مدیریت بودجه؛ پس‌انداز و برنامه‌ریزی؛ مدیریت بدهی؛ خرید؛ کلاهبرداری‌ها و تله‌ها؛ بازنشستگی، مستمری و بیمه؛ تورم؛ حقوق مربوط به خسارت؛ برنامه‌ریزی برای آینده؛ ریسک‌پذیری مالی؛ شناسایی فرصت‌های کسب درآمد سالم و مناسب؛ شناختن انواع پول؛ تفهیم نظام‌های بانکی و چگونگی شکایت کردن و جبران خسارت؛ احکام خمس، زکات و معاملات؛ احکام مالکیت، احکام تجارت، احکام دولت و احکام مصرف؛ کالاها و خدمات؛ تولیدکننده و مصرف‌کننده؛ کمیابی و انتخاب؛ هزینه-فرصت؛ کار و تخصص؛ پول و منابع مالی.</p> <p>سازماندهی محتوا: تطبیق موضوع با تجارب دنیای واقعی؛ تلفیق سواد مالی به صورت یک مضمون در تدریس بین‌موضوعی و بین‌رشته‌ای در برنامه درسی.</p> <p>تلفیق محتوا با موضوعات: ریاضیات؛ جبر؛ مطالعات اجتماعی؛ علوم؛ تاریخ؛ زبان انگلیسی؛ علوم انسانی و اجتماعی؛ فناوری اطلاعات و ارتباطات؛ بهداشت و تربیت بدنی؛ علوم و توسعه پایدار زیست‌محیطی؛ تعلیمات مدنی و شهروندی؛ انسان و جهان کار؛ علوم اقتصادی و مدیریتی؛ من و جهان پیرامون (Alipour, Nateghi & Faghihi, 2016; Aperia et al., 2016; ASIC, 2011, 2012a, 2012b, 2012c; Messy & Monticone, 2012; Nezhadmahdi, 2008; OECD, 2012, 2019; Pakmehr & Teimori, 2016; Toghiani, 2012)</p>
۴. فرصت‌های یاددهی-یادگیری		<p>بهره‌گیری از روش‌های فعال تدریس؛ شیوه‌های دانش‌آموزمحور و فعالیت‌محور؛ سخنرانی؛ پرسش و پاسخ؛ تحقیق و یادگیری همکارانه؛ ایفای نقش؛ بحث و کار گروهی؛ حل مسأله؛ بازی‌های گروهی؛ فعالیت‌های همکارانه و مشارکتی؛ استفاده از فناوری اطلاعات، ابزارهای برخط و دیجیتال؛ دریافت مفهوم و بارش مغزی؛ یادگیری معکوس گروهی؛ تأکید بر نظریه هوش‌های چندگانه و سبک‌های مختلف یادگیری؛ یادگیری الکترونیکی؛ بهره‌گیری از رویکرد ساختن‌گرایی؛ یادگیری از طریق تجربه و بازی؛ فعالیت‌های چالش برانگیز مالی؛ خاطره‌نویسی؛ یادگیری مادام‌العمر؛ درگیر کردن والدین و بخش گسترده‌ای از اجتماع در آموزش؛ تأکید بر «پداگوژی عملی» و «یادگیری از طریق عمل» (Aperia et al., 2016; ASIC, 2011, 2019; Attard, 2016; Brown, 2011; Ebrahimi, 2018; OECD, 2013, 2019; Nezhadmahdi, 2008; Messy & Monticone, 2012; Sekwena, 2014; Attard, 2016; Amagir, Groot, Brink & Wilschut, 2018; Yidana, 2018; Hašek, R. & Petrášková, 2016; Assan, 2011; Clitheroe & Medcraft, 2015)</p>
۵. نقش معلم		<p>سطح استفاده معلم از مواد و منابع آموزشی، اثرات مهمی بر اثربخشی تدریس مفاهیم سواد مالی دارد؛ تصورات دانش‌آموزان از اثربخشی روش‌های تدریس معلم، بر ارتقای سطح انگیزه و کاهش مشکلات یادگیری دانش‌آموزان تأثیر مستقیمی دارد؛ مرتبط ساختن محتوای کتب درسی با تجارب زندگی روزمره و علائق دانش‌آموزان، منجر به یادگیری بهینه سواد مالی می‌گردد؛ عدم توانمندی معلم در تدریس کارآمد موجب ایجاد نگرش منفی در دانش‌آموزان درباره مفاهیم سواد مالی می‌گردد؛ نقش معلم راهنمایی و تسهیل‌گری در درک مفاهیم است؛ معلم به مثابه کنترل‌کننده و منبع دانش نیست؛ شایستگی‌های علمی و حرفه‌ای و تجربه معلم از عوامل اصلی تأثیرگذار بر یادگیری مفاهیم سواد مالی به شمار می‌رود؛ برخورداری از مهارت‌های مدیریتی کلاس؛ بهره‌گیری از روش‌های فراگیرمحور و فعال؛ اجراکننده برنامه‌های آموزشی؛ بهره‌گیری از بازی‌های گروهی یک راهبرد آموزشی در تدریس مفاهیم مالی است و موجب کسب تجارب یادگیری بیشتر و واقعی‌تر در دانش‌آموزان می‌شود؛ استفاده از مثال‌های مرتبط با زندگی واقعی به اثربخشی تدریس کمک می‌نماید (Sekwena, 2014; Flangan, 2014; Adu, Galloway & Olaoye, 2014; Pertiwi, 2019; Schnell & Loerwald, 2019; Khafid & Setyadharna, 2019)</p>

کد اصلی	کدهای ثانویه	کدهای اولیه (ویژگی‌های مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی)
۶. مواد و منابع آموزشی	مواد و منابع آموزشی	منابع آموزشی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر یادگیری سواد مالی در مدارس متوسطه‌اند؛ سطح استفاده معلم از منابع به‌روز و کارآمد آموزشی بر اثربخشی تدریس مفاهیم و موضوعات مالی اثرات فراوانی دارد؛ داشتن حق انتخاب در انتخاب کتاب درسی از سوی معلم؛ میانگین عملکرد دانش‌آموزانی که در یادگیری سواد مالی از منابع آموزشی متنوع بهره می‌جویند بالاتر از عملکرد دانش‌آموزانی است که در آموزش مفاهیم مالی به آنها از منابع آموزشی استفاده نمی‌گردد؛ بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات و تکنولوژی آموزشی؛ رسانه‌های آموزشی؛ بهره‌گیری از برنامه‌های صفحه گسترده؛ ماشین حساب‌های برخط مربوط به محصولات مالی مرسوم؛ استفاده از منابع تعاملی در تدریس؛ بهره‌گیری از آثار ادبی نویسندگان معاصر در قالب طنز، کمدی و داستان‌های کوتاه (Brown, 2011; Badmos, AgbetiOluwayemisi & Umeh, 2016; Theresa, 2016; Bushati, 2010).
۷. گروه‌بندی	گروه‌بندی	تأکید بر اهمیت مشارکت، پویایی و تعامل دانش‌آموزان؛ بهره‌گیری از گروه‌های کوچک؛ میزان عملکرد دانش‌آموزان در گروه‌بندی‌های کوچک بهتر از میزان عملکرد آنها در کلاس‌هایی با حضور تعداد زیادی دانش‌آموزان است؛ دانش‌آموزان کارگروهی را دوست دارند و از آن لذت می‌برند؛ عدم گروه‌بندی از مهمترین موانع تدریس مباحث مالی و اقتصاد است (Sekwena, 2014).
۸. فضا	فضا	بهره‌گیری از فضاهای متنوع آموزشی؛ مشارکت در فعالیت‌های کلاسی؛ مشارکت فعال دانش‌آموزان در جریان یادگیری مستلزم ورود به محیط‌های واقعی و کسب تجربیات دست اول است؛ تکالیف و فعالیت‌های میدانی منجر به درک فعالیت‌های زندگی روزمره می‌گردد (Kose, 2016; Flangan, 2014).
۹. زمان	زمان	اختصاص زمان کافی در آموزش رسمی؛ اختصاص زمان خارج از مدرسه و منعطف بودن جدول زمانی آموزش (Msimanga, 2017; Siminica & Dumitru, 2013).
۱۰. ارزشیابی	ارزشیابی	ارزشیابی رسمی به شکل تشخیصی، تکوینی و پایانی؛ ارزشیابی مشارکتی، کتبی و عملی؛ ارزشیابی رسمی و غیررسمی از طریق سنجش موضوعاتی که سواد مالی با آنها تلفیق شده؛ مشاهده عملکرد؛ ارزشیابی تکالیف؛ گزارش خودارزیابی؛ سنجش عملکرد مشارکت در مباحث گروهی؛ ارزشیابی از طریق کارپوشه؛ سنجش عملکردی؛ سنجش مستقیم رفتار توسط والدین؛ داستان‌نویسی؛ مشارکت در آزمون‌های بین‌المللی سواد مالی پیزا (Brown, 2011; Ebrahimi, 2018; Ghandehari, 2018; Nezhadmahdi, 2008; Siminica & Dumitru, 2013).

کانونی شامل پرسش‌نامه نیمه‌ساختاریافته، خلاصه الگو به انضمام طرح شماتیک، قبل از مصاحبه در اختیار صاحب‌نظران مذکور قرار گرفت. پس از برگزاری جلسه مصاحبه، داده‌ها شامل داده‌های فردی و داده‌های حاصل از تعامل گروهی به دست آمد. داده‌های حاصل به شیوه تحلیل مضمون مورد بررسی قرار گرفت و به صورت تحلیل متن‌محور (transcript-based) و تحلیل یادداشت‌محور (tape-based) منجر به فهرست‌برداری و بازنمایی از طریق کدگذاری نظرات متخصصان درباره الگو و مؤلفه‌های سواد مالی گردید.

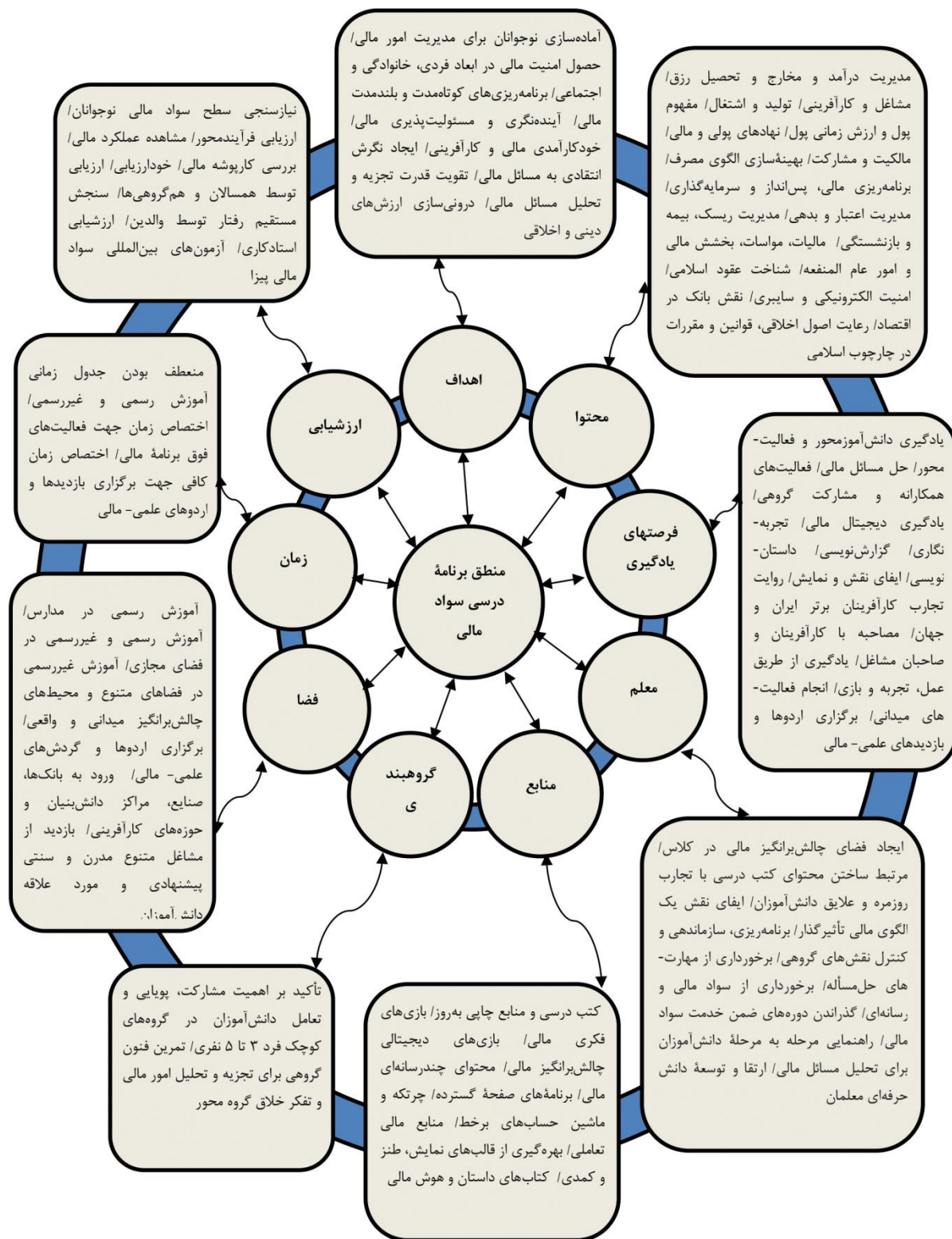
پس از کدگذاری و تبیین ویژگی‌های مؤلفه‌ها در جدول شماره ۱، به طراحی الگوی برنامه درسی سواد مالی دوره متوسطه اول بر اساس داده‌های حاصل پرداخته شد. الگوی حاضر با تأکید بر نتایج حاصل از پژوهش‌های انجام شده، بر اساس کدهای اولیه که مشتمل بر ویژگی‌های مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی‌اند؛ در ده کد ثانویه، شامل منطق، اهداف، محتوا، فرصت‌های یادگیری، نقش معلم، مواد و منابع آموزشی، زمان، فضا، گروه‌بندی و ارزشیابی، و در قالب یک مقوله اصلی (برنامه درسی سواد مالی) طراحی گردید.

در مرحله بعد مطابق با پرسش دوم و برای اعتباربخشی الگوی پیشنهادی، پروتکل مصاحبه گروه

جدول ۲. مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی در دوره متوسطه اول مستخرج از مصاحبه با متخصصان

مقوله‌های اولیه (ویژگی‌های مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی)	مقوله‌های ثانویه	مقوله اصلی	مقوله‌های ثانویه	مقوله‌های ثانویه
ارتباط با مسائل مبتلابه جامعه (۱۰) ارتباط با چالش‌های اجتماعی و خانوادگی سواد مالی (۳) کسب درآمد و تحصیل رزق (۵) وقف (۶) مواسات (۱۴) سواد رسانه‌ای (۹) امنیت الکترونیکی و سایبری (۷) خیریه (۱) نقش بانک در اقتصاد (۱۱) مفهوم پول (۱۵) ایفای نقش به‌عنوان مدیر هزینه - درآمد (۱۱) بازدید از بانک‌ها (۵) آموزش‌های مالی دیجیتال (۱۲) برنامه درسی رسمی (۵) راه‌اندازی استارت‌آپ‌های سواد مالی (۶) تجربه‌نگاری (۲) گزارش‌نویسی (۱۰) داستان‌نویسی (۹) ایفای نقش و نمایش (۱۳) روایت تجارب کارآفرینان برتر ایران و جهان (۴) یادگیری از طریق عمل، تجربه و بازی (۱) انجام فعالیت‌های میدانی (۶)	اهداف	برنامه درسی سواد مالی	محتوا	فرصت‌های یاددهی - یادگیری
آماده‌سازی نوجوانان در مدیریت امور مالی (۱۴) ایجاد تغییرات شناختی معنادار در سواد مالی نوجوانان (۳) حصول امنیت مالی در ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی (۵) برنامه‌ریزی‌های مالی کوتاه-مدت و بلندمدت (۳) تصمیم‌گیری‌های مالی آگاهانه (۱۰) ایجاد نگاه انتقادی به سواد مالی (۲) انتخاب آگاهانه (۷) آشنایی با سواد مالی در حوزه بین‌الملل (۶) مدیریت ریسک (۹) مدیریت تکانه‌های مالی و نوسانات بازار کار (۳) شناخت عقود اسلامی (۳) تأکید بر اهداف مهارتی سواد مالی (۱) آموزش شایستگی‌های پایه (۱۴) ایجاد خودکارآمدی مالی (۹) آموزش سرمایه-گذاری (۱۲) پذیرش مسئولیت‌های مالی (۲) آشنایی با اخلاقیات در حوزه مالی (۴) شناخت انواع پرداخت‌ها (۸) کسب درآمد (۱۰) آشنایی با حرفه‌ها (۱۳) مدیریت مخارج (۳) مدیریت اعتبار و بدهی (۷) نحوه پس‌انداز و سرمایه‌گذاری (۴) مدیریت ریسک و بیمه (۶) مدیریت و برنامه‌ریزی مالی (۸) تقویت قدرت تجزیه و تحلیل و محاسبه (۱۱) مدیریت درآمد و هزینه (۱۳) مدیریت کسب و کار (۹) تدبیر معیشت (۱۰) تحصیل رزق (۲) شناخت حوزه‌های کارآفرینی (۱) آشنایی با مفهوم پول سرد و گرم (۱۵)	نقش معلم	فضا	مواد و منابع آموزشی	زمان
گذراندن دوره‌های ضمن خدمت سواد مالی (۱۰) مربیگری و راهنمایی مرحله به مرحله دانش‌آموزان برای تحلیل درآمد و هزینه (۱۱) رویکرد جامع به آموزش مالی و ارتقاء توسعه حرفه‌ای معلمان (۱۴) حضور کارآفرینان در کلاس درس و تدریس (۱۵) ایجاد فضای چالش‌برانگیز (۱۲) ورود به بانک‌ها (۷) ورود به مراکز دانش‌بنیان (۶) بازدید از مشاغل مختلف (۴)	ارزشیابی	تفکیک ارزشیابی سطح واکنش و یادگیری (۱۱) نیازسنجی سواد مالی فراگیران (۱)	گروه‌بندی	اختصاص زمان کافی برای بازدید از مراکز مالی (۱۲) اختصاص زمان کافی در برگزاری اردوهای علمی - مالی (۱۴) اختصاص زمان مناسب برای فعالیت‌های فوق برنامه (۷) تمرین تکنیک‌های گروهی برای تجزیه و تحلیل مالی (۱۱) تفکر خلاق گروه محور (۲)

شکل ۱ - الگوی بهینه برنامه درسی سواد مالی برای دانش‌آموزان دوره متوسطه اول

در مقام جمع‌بندی، با توجه به اهمیت و اولویت-بندی ویژگی‌های مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی که حاصل از نتایج مطالعات تطبیقی، اسنادپژوهی و مصاحبه گروه کانونی است؛ ویژگی‌های اصلی هر مؤلفه برگزیده و در الگوی عناصر دهگانه برنامه درسی اگر جایگزین گردید. سرانجام الگوی بازنگری شده توسط مشارکت‌کنندگان در گروه کانونی مورد بررسی و تأیید قرار گرفت و اعتباربخشی شد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف اصلی طراحی الگوی بهینه برنامه درسی سواد مالی برای دانش‌آموزان دوره متوسطه اول، سعی بر آن دارد تا با تأکید بر ضرورت موضوع و مطمح نظر قرار دادن خلأ موجود در برنامه درسی سواد مالی این دوره، الگویی بهینه ویژه نوجوانان در این حوزه ارائه نماید. منطق برنامه درسی سواد مالی مؤلفه جهت‌دهنده در فرایند تصمیم‌گیری و طراحی برنامه درسی است و به این مهم می‌پردازد که چرا فراگیران باید محتوای سواد مالی را فرا بگیرند. استیگلر برنده جایزه نوبل ۱۹۸۲ اقتصاد، ضرورت آموزش سواد مالی و اقتصادی و اینکه هر فردی بدان نیاز دارد را به دو دلیل می‌داند: نخست، نیاز به منطق و زبان اقتصاد و کاربرد آن در ارتباطات و تعاملات روزمره و سپس، توجه به این نکته که امور مالی با مراجعه موردی به کارشناس و اهل فن قابل حل نیست (Stigler, 1983). بر این مبنای منطق آموزش سواد مالی به نوجوانان دوره متوسطه اول به این مهم می‌پردازد که فراگیری سواد مالی برای نوجوانان در حکم راهکاری است که هم به ایفای نقش پیشگیری-کننده در مواجهه با مسائل اقتصادی و مالی پیش رویشان می‌پردازد و هم نقش درمان‌کننده در رویارویی با مسائل مبتلا به مالی و اقتصادی را ایفا می‌نماید. در زمینه منطق برنامه درسی سواد مالی نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش قندهاری (Ghandehari, 2018) که آموزش اقتصاد را زمینه‌ساز تغییر در زندگی فردی و اجتماعی افراد می‌داند، همسوست.

بر اساس نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش، ویژگی‌های مؤلفه اهداف برنامه درسی سواد مالی بدین صورت اولویت‌بندی گردید: (۱) آماده‌سازی نوجوانان برای مدیریت امور مالی؛ (۲) حصول امنیت مالی در ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی؛ (۳) برنامه‌ریزی‌های کوتاه-مدت و بلندمدت مالی؛ (۴) آینده‌نگری و مسئولیت-پذیری مالی؛ (۵) خودکارآمدی مالی و کارآفرینی؛ (۶) ایجاد نگرش انتقادی نسبت به مسائل مالی؛ (۷) تقویت قدرت تجزیه و تحلیل و حل مسائل مالی و (۸) درونی-سازی ارزش‌های دینی و اخلاقی. با مروری بر مبانی نظری سواد مالی، ذکر این نکته حائز اهمیت است که آماده‌سازی و تجهیز نوجوانان برای مدیریت و تدبیر در امور مالی و اقتصادی شخصی و اجتماعی‌شان از طریق برنامه‌ریزی‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت، می‌تواند اثرات مثبتی در طولانی‌مدت بر افزایش میزان اموال و دارایی‌ها و سطح رفاه فردی و اجتماعی آنان بر جای گذارد و آنها را از ورطه گرفتاری در دام کلاهبرداری‌ها و مقروض بودن، نجات دهد. یافته‌های حاصل از این بخش پژوهش که به تبیین و اولویت‌بندی اهداف سواد مالی پرداخته است، با یافته‌های پژوهش یعقوب‌نژاد (Yaghobnezhad, 2011)؛ اتکینسون و مسی (Atkinson & Messy, 2012) و آیرز (Ayers, 2015) همسوست.

در بعد ویژگی‌های محتوای سواد مالی، نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش عبارتند از: (۱) مدیریت درآمد و مخارج و تحصیل رزق؛ (۲) مشاغل و کارآفرینی؛ (۳) تولید و اشتغال؛ (۴) مفهوم پول و ارزش زمانی پول؛ (۵) نهادهای پولی و مالی؛ (۶) مالکیت و مشارکت؛ (۷) بهینه-سازی اصلاح الگوی مصرف؛ (۸) برنامه‌ریزی مالی، پس-انداز و سرمایه‌گذاری؛ (۹) مدیریت اعتبار و بدهی؛ (۱۰) مدیریت ریسک، بیمه و بازنشستگی؛ (۱۱) مالیات، مواسات، بخشش مالی و امور عام‌المنفعه؛ (۱۲) شناخت عقود اسلامی؛ (۱۳) امنیت الکترونیکی و سایبری؛ (۱۴) نقش بانک در اقتصاد و (۱۵) رعایت اصول اخلاقی و قوانین و مقررات در چارچوب شرع و فقه اسلامی. در

سواد مالی زمانی اثربخش و کارآمد است که بر آموزش‌های از طریق فعالیت، بازی و درگیر نمودن مستقیم دانش‌آموزان در عمل و کار میدانی و همچنین مشارکت‌های گروهی تأکید شود. افزون بر این، فرصت‌های یادگیری به شیوه تجربه‌نگاری، گزارش‌نویسی و داستان‌نویسی از طریق نگارش محتوای مالی، موجب ارتباط بیشتر دانش‌آموزان با مضامین مالی و به تبع آن تأثیرگذاری بیشتر آموزش سواد مالی می‌شود. یافته‌های این بخش پژوهش که به تبیین ویژگی‌های فرصت‌های یاددهی-یادگیری می‌پردازد با نتایج حاصل از پژوهش براون (Brown, 2011)؛ ییدانا (Yidana, 2018) و آپریا، شولتز و استول (Aprea, Schultheis & Stolle, 2018) همسویی لازم را دارد. آپریا، شولتز و استول (Aprea, Schultheis & Stolle, 2018) نیز معتقدند یادگیری بازی‌محور فرصتی ایجاد می‌نماید تا برنامه‌های سواد مالی به‌گونه‌ای مؤثرتر و جذاب‌تر طراحی شود و انگیزه یادگیری دانش‌آموزان را تقویت نماید.

یافته‌های پژوهش در حوزه ویژگی‌های مواد و منابع یادگیری بر بهره‌گیری از؛ (۱) کتب درسی و منابع چاپی به‌روز؛ (۲) بازی‌های فکری مالی؛ (۳) بازی‌های دیجیتال؛ چالش‌برانگیز مالی؛ (۴) محتوای چندرسانه‌ای مالی؛ (۵) برنامه‌های صفحه گسترده؛ (۶) چرتکه و ماشین‌حساب-های برخط؛ (۷) منابع مالی تعاملی؛ (۸) بهره‌گیری از قالب‌های نمایش، طنز و کمدی و (۹) کتاب‌های داستانی با محتوای سواد مالی و هوش مالی تأکید دارد. در آموزش سواد مالی افزون بر محتوای چاپی، محتوای چندرسانه‌ای برای ایجاد تنوع و افزایش میزان اثربخشی آموزش باید مدنظر قرار گیرد. همچنین، محتوای سواد مالی در قالب‌های نمایش، طنز و داستان برای نوجوانان جذاب‌تر و مهیج‌تر است و در نتیجه میزان کارآمدی آموزش را افزایش می‌دهد. از سویی، آموزش بهره‌گیری از منابع مالی تعاملی و انجام بازی‌های فکری به صورت فردی و گروهی، کیفیت آموزش مؤلفه‌های مالی را ارتقا می‌بخشد. نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش در ارتباط با مواد و منابع آموزشی با یافته‌های براون (Brown,

حوزه تدوین محتوای برنامه درسی سواد مالی توجه به مؤلفه مدیریت درآمد و تحصیل رزق در چارچوب شرع و فقه اسلامی حائز اهمیت است و دانش‌آموزان باید با شرایط کسب درآمد (حلال) و مدیریت آن و تحصیل رزق مطابق با فرهنگ ایرانی اسلامی آشنا گردند. یافته‌های حاصل از این بخش که به تدوین محتوا می‌پردازد با یافته‌های پژوهش نژادمهدی (Nezhadmehdi, 2008)؛ طغیانی (Toghyani, 2012) و موسی‌زاده و صنعتی (Mosazadeh & Sanati, 2016) که به تدوین محتوای سواد مالی و تربیت اقتصادی پرداخته‌اند، همسوست.

شایان ذکر است، تدوین استانداردهای ملی سواد مالی برای بهره‌مندی از این استانداردها در تدوین اهداف و محتوای برنامه‌های درسی سواد مالی کشور سودمند و کارآمد است. در زمینه تلفیق مضامین مالی با محتوای آموزشی دوره متوسطه اول، برخی از دروس که به واسطه اهداف و محتوا قرابت بیشتری با مضامین سواد مالی ویژه نوجوانان دارند، در اینجا پیشنهاد گردید. تلفیق سواد مالی با حوزه‌های کار و فناوری، مطالعات اجتماعی، ریاضیات، تفکر و سبک زندگی، پیام‌های آسمانی و ادبیات فارسی، می‌تواند منجر به ایجاد بستری مناسب در آموزش بهینه سواد مالی برای نوجوانان دوره متوسطه اول گردد.

درباره ویژگی‌های مؤلفه فرصت‌های یادگیری، یافته‌های پژوهش بر آموزش و یادگیری از طریق (۱) شیوه‌های دانش‌آموز‌محور و فعالیت‌محور؛ (۲) حل مسائل مالی؛ (۳) فعالیت‌های همکارانه و مشارکت گروهی؛ (۴) یادگیری دیجیتال مالی؛ (۵) تجربه‌نگاری؛ (۶) گزارش-نویسی؛ (۷) داستان‌نویسی؛ (۸) ایفای نقش و نمایش؛ (۹) روایت تجارب کارآفرینان برتر ایران و جهان؛ (۱۰) مصاحبه با کارآفرینان و صاحبان مشاغل؛ (۱۱) یادگیری از طریق عمل، تجربه و بازی؛ (۱۲) انجام فعالیت‌های میدانی و (۱۳) برگزاری اردوها و بازدیدهای علمی-مالی، تأکید دارد. در زمینه فرصت‌های یاددهی-یادگیری ذکر این نکته حائز اهمیت است که آموزش

دانش‌آموزان مورد تأکید است. گروه‌بندی دانش‌آموزان در گروه‌های کوچک ۳ تا ۵ نفره، موجب بهبود کارایی و تعامل بیشتر گروهی، افزایش یادگیری مشارکتی و کنترل بهتر معلم بر روابط و نقش‌های گروهی می‌گردد. همچنین به دلیل پایین‌تر بودن آستانه تحمل نوجوانان گروه‌های بزرگتر و برقراری روابط با افراد بیشتر در گروه خسته‌کننده و کسالت‌آور می‌شود؛ از این رو تشکیل گروه‌های کوچکتر که انتخاب اعضای هر گروه بر عهده خود دانش‌آموزان گذاشته شود، موجب بهره‌مندی بیشتر و بهتر از مزایای کارگروهی می‌گردد. یافته‌های به دست آمده از پژوهش در حیطه گروه‌بندی دانش‌آموزان با یافته‌های پژوهش سکونا (Sekwena, 2014) و ماسیمانگا (Msimanga, 2017) همسوست. آنان نیز معتقدند گروه‌بندی دانش‌آموزان در گروه‌های کوچک موجب افزایش و بهبود یادگیری در آنها می‌گردد.

ویژگی‌های مؤلفه فضای آموزش در برنامه درسی سواد مالی بر مبنای یافته‌های پژوهش بر (۱) آموزش رسمی در مدارس؛ (۲) آموزش رسمی و غیررسمی در فضای مجازی؛ (۳) آموزش غیررسمی در فضاهای متنوع و محیط‌های چالش‌برانگیز میدانی و واقعی؛ (۴) برگزاری اردوها و گردش‌های علمی - مالی؛ (۵) ورود به بانک‌ها، صنایع، مراکز دانش بنیان و حوزه‌های کارآفرینی و (۶) بازدید از مشاغل متنوع مدرن و سنتی پیشنهادی دانش‌آموزان، استوار است. آموزش مؤلفه‌های سواد مالی به دانش‌آموزان دوره متوسطه اول در فضای رسمی مدارس، موجب برقراری عدالت آموزشی می‌گردد. همچنین آموزش در فضای مجازی و ورود به فضاهای میدانی مرتبط با مؤلفه‌های سواد مالی همچون بانک‌ها، صنایع، مراکز دانش بنیان، حوزه‌های کارآفرینی و بازدید از مشاغل مختلف، موجب ارتقای اثربخشی آموزش رسمی می‌شود. یافته‌های مربوط به ویژگی‌های فضای آموزش با یافته‌های کاس (Kose, 2016) که اختصاص فضای مجازی و غیرمجازی را ضروری می‌داند، همسوست.

(2011) در زمینه بهره‌گیری از مواد و منابع گوناگون یادگیری در آموزش سواد مالی همسوست.

نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش در مورد ویژگی‌های نقش معلم و اولویت‌بندی آن در آموزش سواد مالی، عطف توجه خود را بر (۱) ایجاد فضای چالش‌برانگیز مالی در کلاس؛ (۲) مرتبط ساختن محتوای کتب درسی با تجارب روزمره و علائق مالی دانش‌آموزان؛ (۳) ایفای نقش یک الگوی مالی تأثیرگذار؛ (۴) برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی و کنترل نقش‌های گروهی؛ (۵) برخورداری از مهارت‌های حل مسأله؛ (۶) برخورداری از سواد مالی و رسانه‌ای؛ (۷) گذراندن دوره‌های ضمن خدمت سواد مالی؛ (۸) راهنمایی مرحله به مرحله دانش‌آموزان برای تحلیل مسائل مالی و (۹) ارتقاء توسعه حرفه‌ای معلمان در حیطه مالی قرار می‌دهد. در آموزش سواد مالی، معلم در نقش یک الگوی کارآمد با ایجاد فضایی مناسب و چالش‌برانگیز در کلاس درس از طریق مشارکت، سازمان‌دهی و جهت‌دهی به بحث‌های گروهی دانش‌آموزان، در تحلیل مسائل مالی به آنان یاری می‌رساند. همچنین معلمان با گذراندن دوره‌های ضمن خدمت سواد مالی، برخورداری از سواد مالی و رسانه‌ای و مهارت حل مسأله در انتخاب، تدریس و آموزش محتوایی که تناسب بیشتری با تجارب و علائق مالی دانش‌آموزان دارد، اقدام می‌نمایند. نتایج حاصل از ویژگی‌های نقش معلم در پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهش مانجی (Mwangi, 2001) و بلو، گروتنبور و بریمبل (Blue, Grootenboer & Brimble, 2014) که بر اهمیت نقش معلمان در توسعه سواد مالی دانش‌آموزان تأکید دارد، همسوست.

در مورد ویژگی‌های مؤلفه گروه‌بندی، نتایج پژوهش بر (۱) اهمیت مشارکت، پویایی و تعامل دانش‌آموزان در گروه‌های کوچک ۳ تا ۵ نفری و (۲) تمرین تکنیک‌های گروهی برای تجزیه و تحلیل امور مالی و تفکر خلاق گروه‌محور تأکید دارد. در آموزش سواد مالی از طریق برنامه درسی دوره متوسطه اول، توجه به مؤلفه گروه‌بندی به دلیل ایجاد تعامل و پویایی بیشتر در میان

(Ebrahimi, 2018) و قندهاری (Ghandehari, 2018) همسوست.

در مرحله بعدی و در راستای پاسخگویی به پرسش دوم پژوهش، اقدام به اعتباربخشی الگوی پیشنهادی به شیوه گروه کانونی شد. در طی جلسه مصاحبه گروه کانونی با بهره‌گیری از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته گردآوری نظرات انجام پذیرفت؛ هر یک از صاحب‌نظران به ابراز نظرات و ایده‌های خویش پرداختند و فرایند مصاحبه تا مرحله اشباع نظری ادامه یافت. در گام بعدی، پس از برگزاری مصاحبه، داده‌های ضبط شده در قالب یادداشت‌هایی اجرا شد که منجر به کدگذاری نظرات متخصصان در قالب مضامین اولیه، ثانویه و اصلی درباره الگو و ویژگی‌های مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی گردید. در مرحله پایانی نیز، پژوهشگران پس از کدگذاری نظرات و دسته‌بندی ویژگی‌های مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی در قالب جدول، با بررسی کدهای حاصل از نظرات مشارکت‌کنندگان به رفع کاستی‌های الگوی اولیه و افزودن نظرات خبرگان و مشارکت‌کنندگان در مصاحبه گروه کانونی و انجام اصلاحات اقدام نمودند؛ در نتیجه ویژگی‌های مؤلفه‌های برنامه درسی سواد مالی در الگوی پیشنهادی مورد بازنگری و اولویت‌بندی قرار گرفت. سرانجام، طرح شماتیک الگوی بازنگری شده ترسیم گردید و مطابق با نظر نهایی خبرگان، گروه کانونی الگوی بهینه برنامه درسی سواد مالی دوره متوسطه اول اعتباربخشی شد.

بر مبنای نتایج حاصل از پژوهش حاضر پیشنهادهایی در حوزه آموزش سواد مالی برای دست‌اندرکاران نظام تعلیم و تربیت کشور، برنامه‌ریزان درسی و مؤلفین کتب درسی و آموزشی، در اینجا ارائه گردیده است:

- تدوین استانداردهای محتوایی سواد مالی متناسب با فرهنگ بومی-اسلامی ایران.
- تدوین محتوای کتب درسی با بهره‌گیری از مفاهیم سواد مالی مطابق با رویکرد تلفیقی بین-

درباره ویژگی‌های مؤلفه زمان در برنامه درسی سواد مالی، (۱) منعطف بودن جدول زمانی آموزش رسمی و غیررسمی؛ (۲) اختصاص زمان مناسب در فعالیت‌های فوق برنامه مالی و (۳) اختصاص زمان کافی در برگزاری بازدیدها و اردوهای علمی-مالی، در الگوی حاضر مورد توجه است. جدول‌بندی زمانی که به آموزش محتوای سواد مالی می‌پردازد باید از انعطاف‌پذیری لازم برخوردار باشد تا در صورت بروز هر گونه وقفه در اجرای برنامه، بتوان از برنامه‌های جایگزین استفاده کرد و اجرای برنامه را به زمان مناسب موکول نمود. افزون بر این، باید بخشی از زمان آموزش به فعالیت‌های فوق برنامه دانش-آموزان اختصاص یابد و زمان کافی برای بازدید از مکان‌های مختلف همچون بانک‌ها و یا اردوهایی که برای دیدار از مشاغل یا مؤسسات مالی است، در برنامه لحاظ گردد. نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های پژوهش ماسیمانگا (Msimanga, 2017) در رابطه با مؤلفه زمان و تأکید بر انعطاف در بعد زمان آموزش همسوست.

در بعد ویژگی‌های مؤلفه ارزشیابی سواد مالی بر اساس نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش به مواردی همچون: (۱) نیازسنجی سطح سواد مالی نوجوانان؛ (۲) ارزیابی فرآیندمحور؛ (۳) مشاهده عملکرد؛ (۴) بررسی کارپوشه؛ (۵) خودارزیابی؛ (۶) ارزیابی توسط همسالان و هم‌گروهی‌ها؛ (۷) سنجش مستقیم رفتار توسط والدین؛ (۸) ارزشیابی استادکاری و (۹) آزمون‌های بین‌المللی سواد مالی پیزا، پرداخته شد. نیازسنجی از طریق ارزشیابی سطح سواد مالی دانش‌آموزان دوره متوسطه اول معیار مناسبی در تدوین اهداف و محتوای برنامه درسی سواد مالی ویژه نوجوانان این دوره است. ارزیابی میزان اثربخشی برنامه‌های درسی سواد مالی و میزان نائل آمدن دانش‌آموزان به اهداف برنامه در دوره متوسطه اول از طریق ارزشیابی فرآیندمحور، بررسی کارپوشه تحصیلی و مشاهده عملکرد دانش‌آموزان توسط معلم در مدرسه انجام می‌پذیرد. نتایج پژوهش حاضر در حوزه ارزشیابی سواد مالی، با یافته‌های ساواتزکی و سالیوان (Sawatzki & Sullivan, 2017)؛ ابراهیمی

- Congress Control Number: 2015959939 © Springer Science+Business Media Singapore 2016.
- Apra, C., Schultheis, J., & Stolle, K. (2018). Instructional integration of digital learning games in financial literacy education. In T.A. Lucey & K.S. Cooter (Hrsg.), *Financial Literacy for Children and Youth* (2te Auflg.). Frankfurt: Peter Lang.
- Assan, T. E. B. (2011). Exploring learner understanding of economics and management sciences (EMS) concepts through variation of learning theory: classroom experiences. *Problems of Education in the 21st Century*, p. 29, 7-21.
- Atkinson, A. & Messy, F. (2012). Measuring financial literacy: results of the OCD / International Network on Financial Education (INFE). pilot study.
- Attard, C. (2016). *Mathematics + Money = Engagement: Financial Literacy as a Tool to Increase Opportunity and Engagement with Mathematics for Students from Low SocioEconomic Areas*, <http://dx.doi.org/10.4225/35/576376814FB8F>
- Australian Securities and Investments Commission (ASIC). (2011). *National financial literacy strategy*. Sydney: Australian Securities and Investments Commission.
- Australian Securities and Investments Commission (ASIC). (2012a). *Money Smart teaching: Primary introduction. Teacher guide trial 2012-2013*. Sydney: Australian Securities and Investments Commission.
- Australian Securities and Investments Commission (ASIC). (2012b). *Money Smart teaching: Secondary introduction. Teacher guide trial 2012-2013*. Sydney: Australian Securities and Investments Commission.
- Australian Securities and Investments Commission (ASIC). (2012c). *Money Smart teaching: Links to Australian curriculum*. Retrieved 5 June 2013, from
- رشته‌ای و چندرشته‌ای برای تمامی پایه‌های تحصیلی.
- طراحی الگوی برنامه درسی سواد مالی ویژه دانش‌آموزان دوره ابتدایی کشور.
- بهره‌گیری از فناوری ارتباطات و اطلاعات و آموزش‌های مبتنی بر وب در حوزه سواد مالی.
- ارتقای توسعه حرفه‌ای و دانش مالی معلمان از طریق دوره‌های ضمن خدمت.
- ### منابع
- Abbaspour, N. (2022). *Design and validation of optimal financial literacy curriculum model for junior high school students of the Islamic Republic of Iran*. Ph.D. Thesis. Faculty of Educational Sciences. Tarbiat Modares University.
- Adu, E. O., Galloway, G., & Olaoye, O. (2014). Teachers' characteristics and students' attitude towards economics in secondary schools: Students' perspectives. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5 (16), p. 455.
- Alipour, F., Nateghi, F. & Faghihi, A. (2016). Identifying the components of economic education in curricula based on the basic data theory. *2nd International Conference on Engineering and Applied Sciences*.
- Althaus, K., & Harter, C. (2016). Math and economics: Implementing authentic instruction in grades K-5. *Journal of Education and Training Studies*, 4 (4), p. 111- 122.
- Amagir, A. Groot, W., Brink, H. M. & Wilschut, A. (2018). "A review of financial-literacy education programs for children and adolescents", *Citizenship, Social and Economics Education*, Vol. 17/1, pp. 56-80, <http://dx.doi.org/10.1177/2047173417719555>
- Apra, C., Wuttke, E., Breuer, K., Keng Koh, N., Davies, P., Greimel-Fuhrmann, B. & Lopus, J. S. (2016). *International Handbook of Financial Literacy*. Library of

- Cronin, S. (2015). Changing Perceptions: Six Third Teachers' Experiences Integrating Economics with Book Clubs. Degree of Philosophy in Early Childhood and Elementary Education. The college of Education and Development. Georgia State University, Atlanta, GA.
- Dube, V. S. & Asthana, P. K. (2017). A Comparative Study on Financial Literacy of Uttar Pradesh with Central Zone States in India. *IOSR Journal of Business and Management (IOSR-JBM)* e-ISSN: 2278-487X, p-ISSN: 2319-7668. Volume 19, Issue 10. Ver. III. (October. 2017), PP 22-27. www.iosrjournals.org.
- Ebrahimi Herestani, A. (2018) Designing an Economic Education Curriculum Model Based on Resistive Economy for Compulsory and first secondary schools. Ph.D. Thesis. Tabriz University. Faculty of Educational Sciences and Psychology.
- Fernandes, D., Lynch, J. J. & Netemeyer R. G. (2014). Financial literacy, financial education, and downstream financial behaviors. *Manag Sci* 60(8):1861-1883. doi:10.1287/mnsc.2013.18-49.
- Foladvand, A. (2020). *Designing and validation of financial literacy educational content for second grade students*. MSc Thesis in Educational Sciences, Primary School Education. Faculty of Psychology and Educational Sciences. Allameh Tabatabai University.
- Ghandehari, A., Mehrmohammadi, M., Talei, E. & Faraji Dizaji, S. (2018). Comparative Study of Integration of Economic Education in Elementary School Curriculum in Countries Scotland, China and Australia and providing implications for economic education in Iran. *Quarterly Journal of Education*. No. 139. Pp. 59- 77.
- Harnisch, T. L. (2010). Boosting Financial Literacy in America: A Role for State <http://teaching.moneysmart.gov.au/professionallearning/teaching-consumer-and-financial-literacy/section-3/links-to-australiancurriculum>.
- Australian Securities and Investments Commission (ASIC). (2019). Money Smart Teaching. Implementation Guide Supporting guide for teachers and school leaders to implement the Money Smart Teaching program. Websites: asic.gov.au, moneysmart.gov.au. Version 2 January 2019.
- Ayers, C. A. (2015). A qualitative study of the pedagogical content knowledge and personal orientations toward economics of award-winning secondary economics teachers. The University of North Carolina at Greensboro.
- Badmos, M. AgbetiOluwayemisi, A. & Umeh Theresa, U. (2016). Instructional Material: Level of use in teaching and learning of economics in secondary schools. Mainland Education District IV, Lagos State Nigeria. *Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME)*.6 (4): p, 107-112.
- Blue, L., Grootenboer, P., & Brimble, M. (2014). Financial literacy education in the curriculum: Making the grade or missing the mark? *International Review of Economics Education*, 16, p. 51-62.
- Brown, E. R. (2011). Comparison of instructional techniques of high school economics teachers in Georgia and Shenzhen, China (Doctoral dissertation, Capella University).
- Bushati, D. (2010). Economics understanding of Albanian high school students: Factors related to achievement as measured by test scores on the test of economic literacy (Doctoral dissertation, University of Kansas).
- Clitheroe, P., & Medcraft, G. (2015). Money Smart teaching; Teacher guide for teachers of primary and secondary students. Available at: https://www.moneysmart.gov.au/media/528357/mst_teacher_guide.pdf.

- Fare??. *Center for Research on Pensions and Welfare Policies*, Turin (Italy), p; 5-16.
- Msimanga, M. R. (2017). Teach and assess: a strategy for effective teaching and learning in economic and management sciences (Doctoral dissertation, University of the Free State).
- Mwangi, J. K. (2001). Determinants of learning Achievement in Economics in Kenyan Secondary Schools. Unpublished Ph. D Thesis. University of Nairobi.
- Messy, F. & Monticone. C. (2012), "The Status of Financial Education in Africa", OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 25, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k94cqqx90wl-en>.
- Nazeer, A. (2006). Teaching economics at secondary school level in the Maldives: A cooperative learning model (Doctoral dissertation, The University of Waikato).
- Nejadmehdi, R. (2008). *Teaching the basic concepts of economics in the early period of Iran and presenting a desirable model*. Thesis Masters. Alameh Tabatabai University. Faculty of Psychology and Educational Sciences.
- Niederjohn, M.S. Schug, M.C. (2008). Can Students Learn Economics in U.S. History? *The Journal of Private Enterprise* 23 (2), p. 167-176.
- Nuraini, A., Sabri, M. F. & Afida, M. M. A. (2019). The Relationship between Attitude towards Money, Financial Literacy and Debt Management with Young Worker's Financial Well-being. *Social Sciences and Humanities Journal homepage*: <http://www.pertanika.upm.edu.my/>. *Pertanika J. Soc. Sci. and Hum.* 27 (1): 361 - 378 (2019).
- OECD INFE. (2012). Financial Education in Schools.
- OECD. (2014). PISA 2012 Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century (Volume VI), PISA, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264208094-> Colleges and Universities. *Perspectivs*. Fall 2020.
- Hašek, R. & Petrášková, V. (2016). Financial Education in Teacher Training with Technological Support. © Springer Science+Business Media Singapore 2016 C. Aprea et al. (eds.), *International Handbook of Financial Literacy*, DOI 10.1007/978-981-10-0360-8-42.
- Jafari, A. (2019). Identifying and prioritizing the components of financial literacy in preschool. Master's Thesis in Educational Sciences, Preschool Education. Faculty of Psychology and Educational Sciences. Allameh Tabatabai University.
- Jappelli, T. (2010). Economic Literacy: An International Comparison. Center for Studies in Economics and finance. University of Salerno.
- Johnson, E., & Sherraden, M.S. (2007). From financial literacy to financial capability among youth. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 34(3), 119-145.
- Javaherpour, A. (2017). *A Comparative Study of Quebec & Ontario's Curricula in Financial Literacy Education: Presence, Components & Aims*. Department of Integrated Studies in Education, McGill University, Montreal A thesis submitted to McGill University in partial fulfillment of the requirements of the degree of Masters of Arts in Educational Leadership.
- Kokkizil, M., Karakurum-Ozdemir, K. & Uysal, G. (2017). Financial literacy in developing countries. *Topics in Middle Eastern and African Economies Proceedings of Middle East Economic Association*. Vol. 19, Issue No. 2, September 2017.
- Kose, T. (2016). Taking economics out of the classroom: a field assignment. *International Journal of Pluralism and Economics Education*, 7 (3), p; 323-333.
- Lusardi, A. & Mitchell, O. S. (2008). "Planning and Financial Literacy: How Do Women

- Seyedi, B., & Ahmadi, P. (2019). Explaining the elements of economic education curriculum in general education course. *Iranian Journal of Curriculum Studies*, 14 (55), 5-44.
- Siminica, M., & Dumitru, A. (2013). Self-directed learning in economic education. *International Journal of Education and Research*, 1 (12).
- Smirnova, N. V. (2016). Economics across the curriculum: Integration of economic concepts into various disciplines. *Perspectives on Economic Education Research*, American Institute for Economic Research, 10 (1), p. 21-40.
- Stigler, G. J. (1983). The Case, If Any, for Economic Literacy. *Journal of Economic Education*, 14 (3), 60-66. Available online at <http://www.jstor.org/stable/1182859>.
- Stolper, O. A. & Walter, A. (2017). Financial literacy, financial advice, and financial behavior. *J Bus Econ* (2017) 87:581–643 DOI 10.1007/s11573-017-0853-9. Published online: 4 March 2017.
- Toghyani, M. (2012). Investigating the Main Components of Asalmi-Iranian Model of Economic Education. Ph.D. Thesis. Faculty of Economics and Islamic Education. Imam Sadiq University.
- Xiao, J. J. & Porto, N. (2016). Financial Education and Financial Satisfaction: Financial Literacy, Behavior, and Capability as Mediators. *Article in International Journal of Bank Marketing*.
- Xu, L. & Zia, B. (2012). Financial Literacy around the World. An Overview of the Evidence with Practical Suggestions for the Way Forward. *The World Bank Development Research Group Finance and Private Sector Development Team*.
- Yidana, M. B. (2018). Comparative Effects of Problem-Based and Cooperative Instructional Approaches on Students' Academic Achievement in Senior High School Economics. *International Journal of Education and Evaluation*, 4 (1), p. 31-53.
- enOECD. (2013). PISA 2012 Assessment and Analytical Framework: Mathematics, Reading, Science, Problem Solving and Financial Literacy.
- OECD. (2019). Policy Handbook on Financial Education for Young People in the Commonwealth of Independent States. www.oecd.org/daf/fin/financial-education/financial-education.htm
- Oh, Y. & Li, J. (2020). CIES 2021 Poster Financial Literacy Curriculum.pdf (cies2021.org).
- Pakmehr, H. & Teimurid, M. (2016). Designing an economic education curriculum with an emphasis on religious principles. National Conference on New Education in Iran's Educational System. Ardakan Azad University.
- Percy, A., & Tomlinson, J. (2011). *APPG Report: Financial Education and the Curriculum*, 1-52. https://mei.org.uk/files/pdf/Financial_Education_Final_report.pdf.
- Pertiwi, R. S., Khafid, M., & Setyadharma, A. (2019). Factors Influencing Difficulties of Learning Economics (Study in Students of Kudus District High School). *Journal of Economic Education*, 8 (1), 48-56.
- PISA (2012). Results in focus. (2014). What 15-years-olds know and what they can do with what they know. OECD 2014, 5, 1-35.
- Roshandel, A., Amiri, H. & Toghyani, M. (2018). Financial literacy and the necessity of measuring it in the new educational system, a case study in Shahreza. *Journal of New Educational Approaches*, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Isfahan, 13(1), 86-67.
- Salimipour Nodoushan, M. (2013). Financial literacy of high school students. Master's thesis. Department of Accounting. Islamic Azad University, Yazd.
- Sekwena, G. L. (2014). Active learning in a high school economics class: a framework for learner engagement (Doctoral dissertation, University of the Free State).